

№16(82)

5.06.2026

ISSN: 3030-377X

International
scientific journal

Xalqaro
ilmiy jurnal

Международный
научный журнал

SCIENCE SHINE

International scientific journal

Articles are accepted
in the following areas:

SPECIFIC AND
TECHNICAL DIRECTIONS

SOCIAL DIRECTIONS

DIRECTIONS OF
PHILOLOGY

PEDAGOGIC
DIRECTIONS

NATURAL
SCIENCE

ABSTRACT

This international scientific journal
is created for new scientific research.

Google
Scholar

zenodo

CITE INDEX

SCIENCE SHINE
INTERNATIONAL
SCIENTIFIC JOURNAL

ILM NURI
XALQARO
ILMIY JURNALI

СВЕТ НАУКИ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

SCIENCE SHINE

Issue 16(82)

05. 06. 2026

**International scientific
journal
“SCIENCE SHINE”**

Bosh muharrir:
Abdul Khalil Ahmadoughli

**Jurnal bir oyda ikki marta
chop etiladi.**

**O‘zbekiston Respublikasi
Prezidenti
Administratsiyasi
huzuridagi
Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan 2023-
yil 16-fevralda
№063974 sonli guvohnoma
bilan davlat ro‘yxatidan
o‘tkazilgan.**

ISSN 3030 – 377X

**Jurnaldan maqola ko‘chirib
bosilganda, manba
ko‘rsatilishi shart.**

**Tel: +99891-152-93-14
E pochta: talqin@bk.ru**

Veb sayt:
<http://science-shine.uz/>

Tahrir kengashi:

Abdukarimov Jamoliddin

Xo‘jand davlat universiteti dotsenti, tarix fanlari nomzodi, Tojikiston

Qozoqov Tohirjon Qodiraliyevich

Namangan Impuls tibbiyot instituti dotsenti, tarix fanlari nomzodi

Mamatov Obidxon Vaqqosovich

University of Business and Science nodavlat oliy ta‘lim muassasasi dotsenti

Masharipova Gularam Kamilovna

Falsafa fanlari doktori, professor

Toshkent to‘qimachilik va yengil sanoat instituti

Djo‘rayev Mabruk Ma‘murjon o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Alisher Navoiy nomidagi

Davlat adabiyot muzeyi

Abdullayev Ravshanjon Inomjon o‘g‘li

Qo‘qon universiteti dotsenti

Jo‘rayeva Sobira Eshqurbonovna

*O‘zMU jurnalistika fakulteti, o‘zbek adabiyotshunosligi kafedrasida katta o‘qituvchisi,
filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori*

Madraximov Ilxomjon Sobirovich

Qo‘qon davlat universiteti, filologiya fanlari doktori DSc

Sharipova Nargizaxon Abduqahhorovna

Qo‘qon universiteti dotsenti

Azizov Olimjon Toxirovich

Toshkent kimyo texnologiya instituti GSKMT kafedrasida dotsenti

Ismoyilov Ubaydulla Mamat o‘g‘li

*“Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari
instituti” Milliy tadqiqot universiteti katta o‘qituvchisi,*

Tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Nurmanova Barno Axmadjon qizi

O‘zbekiston davlat san‘at va madaniyat instituti

“Magistratura” bo‘limi boshlig‘i, PhD

Xamraqulov Serobjon Soliyevich

Qo‘qon davlat universiteti, PhD

Mamatxanov Azizxon Axramxonovich

*Sholichilik ilmiy-tadqiqot instituti Sholi genetikasi va
seleksiyasi laboratoriya mudiri, Q.x.f.f.d., (PhD)*

Nozima Mamadjanova Adxamovna

Namangan davlat universiteti Ingliz tili fani o‘qituvchisi,

Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Abdug‘aniyev Ahrorjon Ahadjon o‘g‘li

TIQXMMI milliy tadqiqot universiteti katta o‘qituvchisi,

Tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Abdurazakova Kamolaxon Yusupovna

*Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti
ijtimoiy - gumanitar fanlari kafedrasida katta o‘qituvchisi*

siyosiy fanlari bo‘yicha falsafa doktori

Zaripova Rayima Sharifovna

*Toshkent farmasevtika instituti Organik sintez kafedrasida katta o‘qituvchi
kimyo fanlari nomzodi*

XIV – XVI ASRLAR XORAZM VOHASI SHAHARLARI

Ibragimova Gulzoda Farxadovna

Urganch Innovation Universiteti tarix fani o'qituvchisi

Maqolaning qisqacha mazmuni: Xorazm vohasi janubiy qismining XIII – XV asrlar davri shaharsozlik an'analari tarixi va umuman iqtisodiy hayot va savdo aloqalari masalasi kam o'rganilgan mavzulardan biri bo'lib, bu yozma manbalar hamda arxeologik tadqiqotlar ma'lumotlarining kamligidan kelib chiqadi. Xususan, bu asrlarda Xorazmda kechgan siyosiy jarayonlar masalasi yozma manbalarda ancha sust aks etgan bo'lib, shu jihatdan tarixshunoslik nuqtai – nazaridan ham alohida mavzu sifatida o'rganilmagan. SHu jihatdan olganda, Janubiy Xorazm vohasining XIII – XV asrlar davri shaharsozligi hamda tashqi savdo aloqalari masalasi dolzarb muammolardan biri hisoblanib, mazkur maqola shu mavzuga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: Chig'atoy ulusi, Oltin O'rda, Qo'ng'iro't so'fiylari, Amir Temur, temuriylar, Xiva, Vazir, Tirsak, Yangishahar (SHemaxa-qal'a), Adoq (Oqqal'a), Qumkend, Bag'dodik.

Аннотация: История градостроительных традиций южной части Хорезмского оазиса в период XIII-XV веков и вопрос экономической жизни и торговых связей в целом является одной из малоизученных тем, что связано с отсутствием письменных источников. и данные археологических исследований. В частности, вопрос о политических процессах, происходивших в Хорезме в эти столетия, был отражен в письменных источниках достаточно слабо и в этом отношении не изучался как отдельная тема даже с точки зрения историографии. С этой точки зрения вопрос градостроительства и внешнеторговых связей Южно-Хорезмского оазиса в XIII-XV веках считается одной из актуальных проблем, и данной теме посвящена данная статья.

Ключевые слова: Улус Чигатая, Золотая Орда, Кунгратские Суфи, Амир Тимур, Тимуриды, Хива, Вазир, Тирсак, Янгишехр (Шемаха-кала), Адак (Ак-кала), Кумкенд, Багдадик.

Annotation: The history of the town-planning traditions of the southern part of the Khorezm oasis during the period of the 13th-15th centuries and the issue of economic life and trade relations in general is one of the little-studied topics due to the lack of written sources. and archaeological research data. In particular, the question of the political processes that took place in Khorezm in these centuries was reflected in written sources rather poorly and in this regard was not studied as a

separate topic even from the point of view of historiography. From this point of view, the issue of urban planning and foreign trade relations of the South Khorezm oasis in the 13th-15th centuries is considered one of the pressing problems, and this article is devoted to this topic.

Key words: Ulus of Chigatai, Golden Horde, Kungrat Sufis, Amir Timur, Timurids, Khiva, Wazir, Tirsak, Yangishehr (Shemakha-kala), Adak (Ak-kala), Kumkend, Bagdadik.

KIRISH (INTRODUCTION). Mo'g'ullar bosqini eng avvalo shaharlar taraqqiyotiga juda katta ta'sir qilgan. Shaharlar va qal'alarning birontasi ham vayronagarchilikdan chetda qolmadi. Ayniqsa, Gurganj va Chah qirg'oq Xorazmning ba'zi shaharlari qattiq talandi. Rustoqlar, sug'orish inshootlari yo'q qilindi, dehqonlar va shahar hunarmandlari qisman qirib yuborildi, ko'pgina qismi Mo'g'ulistonga haydab ketildi. Ko'pgina savdogarlar, din vakillari va boshqa aholi G'arbdagi mamlakatlarga qochib ketishga majbur bo'ldilar. Ammo, mo'g'ul bosqinidan so'ng Xorazm vohasi butunlay vayron qilinib shaharlar taraqqiyoti yuzlab yillar davomida izdan chiqqanligi borasidagi ilgarigi qarashlar so'nggi arxeologik tadqiqotlar natijalari asosida xato qarash ekanligi isbotlangan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI (LITERATURE REVIEW).

Mo'g'ul bosqinidan keyingi Xorazm to'g'risida Yevropa manbalarida ham ma'lumotlar mavjud. Jumladan, Plano Karpini (1246 yilda kelgan), aka-uka Pololar (1260 yilda kelgan), italyan savdogari Franchesko Balducci Pegoletti (1340 yilda kelgan) asarlarida Xorazm shaharlari, ayniqsa, Urganch to'g'risida qimmatli ma'lumotlar mavjud [16, 20; 21,46,209;22,22;23,211].

1333 yilda Xorazmga markazlashgan arab sayyohi Ibn Battuta kelgan. Uning "Tuhfat an-nuzzar fi g'aroyib al-amsar va ajoyib al-afsar" ("G'aroyib shaharlar va ajoyib safarlar tomoshasi haqida tuhfa") asarida Xorazm savdo shaharlari to'g'risida ba'zi ma'lumotlar uchraydi [11,8,21,58-63].

XIV asr oxiri – XV asr tarixchisi Ibn Arabshohning asari iqtisod, savdo-sotiq va shaharning boshqa ko'pgina jihatlarini yorituvchi ma'lumotlarga egaligi bilan ajralib turadi. Muallif Xorazmning XIV asrning ikkinchi yarmida iqtisodiy jihatdan rivojlangan hududlardan biri bo'lganligini ko'rsatib o'tgan [10].

Ikkinchi turdagi manbalar ichida alohida qimmatga ega bo'lganlaridan mashhur fors geografi Hamdulloh Mustavfiy Qazvinining «Nuzhat-ul-qulub» («Qalblar oromi») asari [3,260-263; 4,46,51-54; 14,506-511], Shahobiddin al-Umariyning

«Kitob masalik al-absar va mamolik al-amsar» («Turli mamlakatlar davlatlari bo'ylab o'tgan yo'llar») asari [24,207-208], al-Bakuviyning (XIV-XV asrlar) «Kitob talxis al-asar va ajoyib al-malik al-qahhor» («Buyuk podshoning mo'jizalari va yodgorliklari haqidagi kitobning qisqartmasi») nomli asarlaridir [2]. SHuningdek, SHayx al-Birzaliy [24,172-175], an-Nuviyriy [24,152], Ibn Xaldun [24,385-391] kabi arab-fors va temuriylar davrining Nizomiddin SHomiy [12,514-523;19], SHarofiddin Ali Yazdiy [26], Abdurazzoq Samarqandiy [1; 13,531-535], Hofizi Abro'[5], Xondamir [25] kabi mualliflar asarlarida ham XIV-XV asrlar Xorazm savdo shaharlari va ularning xo'jalik hayoti haqida ma'lumotlar uchraydi.

Xorazm savdo shaharlarining geografik holati to'g'risida XIV-XV asrlarda tuzilgan Yevropa xaritalari ham ma'lumot beradi. 1367 yilda aka-ukalar Frantsisko va Domeniko Pitsiganilar xaritasida Urganch, 1375 yilgi Katalon atlasida Urganch, Mizdahqon, Xiva, XV asr Venetsiya kosmografi Fra-Mauroning 1459 yilgi xaritasida esa Urganch shaharlari ko'rsatib o'tilgan [6,23-25; 8,114-126; 27].

TADQIQOT METODOLOGIYASI (RESEARCH METHODOLOGY).

Maqolada tizimlashtirish, tarixiy-qiyosiy tahlil, tarixiy ma'lumotlarni umumlashtirish, xolislik tamoyili kabi ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR (ANALYSIS AND RESULTS).

Barcha bosib olingan yerlar 1224 yilda CHingizxon o'g'illari o'rtasida katta ulus sifatida taqsimlangan. Xorazmning shimoliy qismi Oltin O'rda tarkibiga, janubiy qismi esa Chig'atoy ulusi tarkibiga kirgan. Mo'g'ul hukmdorlari urushlar tugashi bilanoq o'z davlatlari rivojini ko'zlab ilgarigi shahar madaniyatini tiklashga harakat qilganlar. XIII asrning ikkinchi yarmidanoq ilgari vayron qilingan shaharlarning ko'pchiligi tiklandi, yangilari barpo qilindi, sug'orish inshootlari ham ta'mirlandi.

CHig'atoy ulusi tarkibiga kirgan Xiva ham XIII asr oxirlariga kelib, to'laligicha qayta tiklandi. SHahar iqtisodiy hayotida katta rol o'ynagan hunarmandchilik o'zining barcha turlari bo'yicha bosqichma-bosqich rivojlana borib, ba'zi sohalarda yuksak yutuqlarga erishildi. XIII-XIV asrlar shahar hunarmandchiligi hayotida boshlangan bu taraqqiyot, keyingi asrlarda o'zining eng yuqori nuqtasiga ko'tarildi. 1400-1401 yillarda zarb qilingan Amir Temur kumush tangalarining Xivadan topilishi uning shu davrda yirik shaharlardan biri bo'lganligining yana bir dalilidir [17,3-9].

O'ng qirg'oq Xorazm savdo shaharlari to'g'risida so'z yuritadigan bo'lsak, bu davrda ilgarigi mavqeini tiklay olmaganlar.

Ibn Battuta o'z sayohatnomasida Urganchdan Katgacha aholi yashaydigan qishloqlarni uchratmaganligi haqida so'z yuritgan edi. Ammo bu bilan ilgaridan

mashhur bo'lgan va Buxoroga olib boruvchi mazkur yo'lda birorta qishloq yoki shahar bo'lmagan, u faqat sahrodan iborat, degan fikr ham noto'g'ri bo'lur edi. Aftidan, Ibn Battuta katta obod qishloqlar bo'lmaganligi haqida fikr yuritgan bo'lsa kerak.

Kat ilgari mavqeini tiklay olmagan bo'lsa-da, Movarounnahr bilan bo'ladigan savdo yo'lida joylashganligining o'ziyoq, bu shahar keyinchalik ham kichik bo'lsa-da, savdo markazi sifatida rol o'ynagan.

Arxeologik tadqiqotlar o'ng qirg'oq Xorazm shaharlaridan yana biri, Katdan yuqorida joylashgan SHo'roxonning mo'g'ullar hukmronligi davrida ham yirik savdo va hunarmandchilik markazi bo'lib qolganligini ko'rsatadiki, bu bizning yuqoridagi fikrimizni to'la tasdiqlaydi.

Xorazmning Oltin O'rda davridagi xo'jalik yuksalishi, unga yana mustaqil faoliyat yuritish imkoniyatini berdi. Ammo bu mustaqillik uzoq davom etmadi. Taxminan XIV asrning 60-yillarida Oltin O'rdaning so'nggi kuchli xoni O'zbekning o'limi natijasida bu davlatda boshlangan parokandalikdan foydalanib, O'zbekning Xorazmdagi noibi Qutlug' Temur mustaqil siyosat yurgiza boshlagan edi. SHu davrdan boshlab, Xorazmda hokimiyat tepasiga Qo'ng'iro't urug'idan bo'lgan So'filar sulolasi kelib, tez orada SHimoliy va Janubiy Xorazmni birlashtirdilar. Qo'ng'iro't so'filari oltin dinor va "ismi yo'q" tangalar zarb qildirib, muomalaga kiritdilar. Buning ustiga 1379–1380–1391 yillarda Oltin O'rda xoni To'xtamish nomidan kumush tangalar ham zarb qilingan [18,44-47].

Ammo bu davrda Movarounnahrni birlashtirib, uning yagona hukmdori bo'lgan Temur, mo'g'ullar istilosidan keyin ancha holdan toygan Movarounnahrda markazlashgan kuchli davlat tuzishga va tartib-qonun ishlarini joriy etishga kirishgan edi. Xorazmda mustaqil davlatning vujudga kelishi esa Temurning feodal tarqoqlik, o'zaro nizolarga chek qo'yish siyosatiga zid edi. Xorazmni CHig'atoy ulusining ajralmas qismi deb hisoblagan Temur Xorazmni qo'lga kiritish siyosatini tutdi. Buning ustiga Temur Oltin O'rda orqali o'tuvchi Buyuk Ipak yo'lining shimoliy tarmog'ini ham Movarounnahr orqali o'tishi uchun kurashdi. Bu maqsadni amalga oshirish uchun Temur Xorazmga 1372-1388 yillar davomida 5 marta yurish qildi va 1388 yildagi beshinchi yurish davridagina, uni qo'lga kiritishga muvaffaq bo'ldi. Temurning oxirgi yurishida Urganch shahri vayron etilgan bo'lsa-da, ammo u tezda, ya'ni 1391 yildayoq bu shaharni qaytadan tiklashga ruxsat berdi. Temur o'zining asosiy raqibi, Oltin O'rda xoni To'xtamish bilan bo'lgan kurashda uni yengib, to Moskva ostonasigacha quvib bordi. Qaytishda Oltin O'rdaning yirik siyosiy-iqtisodiy va savdo markazlari – Saroy Botu, Saroy Berka va Hojitarxon (Astraxan) shaharlarini

vayron qildi. Natijada Xitoyni Yaqin SHarq mamlakatlari bilan bog'lagan savdo yo'lining Oltin O'rda orqali o'tgan shimoliy tarmog'i barham topib, butun savdo qatnovi yana Movarounnahr shaharlari orqali amalga oshirila boshlandi. Umuman, Temurning ulkan, bir butun, yaxlit va markazlashgan davlat tuzishi, shu hududda siyosiy barqarorlikning mavjud bo'lishi iqtisodiyotda, ayniqsa, savdo-sotiqda ijobiy o'zgarishlarning yuz berishiga olib kelgan. CHunki bu davrda, shubhasiz, Temur va uning mahalliy noiblari Xitoy va Hindistondan Markaziy Osiyo orqali Yaqin SHarq va Yevropa mamlakatlariga yo'nalgan asosiy xalqaro savdo yo'li – Buyuk Ipak yo'lini egallab, savdo karvonlari qatnovi xavfsizligini ta'minlashda muhim chora-tadbirlar ko'radilar va SHarq bilan G'arb o'rtasida savdo-sotiq va elchilik aloqalarini har tomonlama rivojlantirishga g'oyat katta e'tibor beradilar. Xorazmdagi Temur davri savdo markazlari to'g'risida tarixchilar Nizomiddin SHomiy, SHarafiddin Ali Yazdiy asarlari va boshqa bir qancha manbalarda bir qator ma'lumotlar mavjud. Bu manbalarda Vazir, Tirsak, Yangishahar (SHemaxa-qal'a), Adoq (Oqqal'a), Qumkend, Bag'dodik, Xiva va qayta tiklangan Urganch kabi shaharlar to'g'risida so'z yuritiladi va ularning bu davrda ham boy savdo shaharlari bo'lganligi eslatib o'tilgan. Garchi Xorazmshohlar va Oltin O'rda davri savdo shaharlari bilan tenglasha olmasada, bu davrda Yangishahar (SHemaxaqal'a), Qumkend va Tirsak shaharlari yirik savdo-hunarmandchilik markazlari bo'lganligi manbalarda ko'p bora eslatiladi. Buni arxeologik tadqiqotlar ham to'la-to'kis tasdiqlaydi.

1963, 1968-1971 yillar davomida Qoraqalpog'iston arxeologlari Yu.P.Manilov rahbarligida tadqiqotlarni davom ettirib, o'ng qirg'oq Amudaryo bo'ylab arxeologik ishlar olib borib, Kat, Abu Muslimqal'a, Janpikqal'a yodgorliklarini o'rganib chiqdilar [15]. Bu arxeologik tadqiqotlar natijasida aniqlangan eng muhim narsa shu bo'ldiki, Ibn Battuta ta'kidlagan, o'ng qirg'oq Xorazmda Buxoroga qadar Qiyot (Kat)dan boshqa shahar yo'q degan ma'lumoti unchalik haqiqatga to'g'ri kelmaydi. Arxeologik tadqiqotlar samarasi o'laroq o'ng qirg'oq Xorazm savdo shaharlaridan topilgan juda boy materiallar ayniqsa, ko'plagan Oltin O'rda tangalari shuni ko'rsatadiki, mo'g'ul bosqinidan keyin ham o'ng qirg'oq Xorazm savdo shaharlari asta-sekin bo'lsa-da, o'z qaddini tiklab olganlar. Ammo, ulardan hech qaysisi X-XIII asrlardagi darajasiga yeta olmagan. 1973, 1978-1981, 1981-1983, 1985-1987 yillarda Janpiqqal'ada, 1980, 1985, 1986-1987 yillarda Mizdahqonda, 1963, 1965 yillarda SHahrlikda, 1973-1974 yillarda Vayangan (Ardaxushmisan)da olib borilgan arxeologik tadqiqotlar Xorazm savdo shaharlarining topografiyasi, xo'jalik hayotini aniqlash bilan birga, ularning olib borgan savdo aloqalarining yo'nalishlarini hamda muayyan bir o'lkadan (masalan, Erondan, Volgabo'yidan va hokazo) qanday

mahsulotlar keltirilganligini yoki Xorazmdan shu o'lkalarga qanday mollar chiqarilganligini to'liq bo'lmasada, aniqlash imkonini berdi [15].

XULOSA VA TAKLIFLAR (CONCLUSION/RECOMMENDATIONS)

Yuqoridagilardan umumiy xulosa chiqaradigan bo'lsak, Xullas, XIV-XVII asrlar Xorazm savdo shaharlari to'g'risida ko'pgina arab-fors, yevropa va eski o'zbek tilidagi manbalarda ma'lumotlar mavjud bo'lsa-da, ammo umumiy holatda ular savdo shaharlarining xo'jalik hayoti, mavqei to'g'risida atroflicha ma'lumotlar bera olmaydi. Mavzuning chin ma'noda o'rganilishi esa XIX asrdan boshlagan. Ammo XIX asr rus va yevropalik tadqiqotchilar bu mavzuni o'rganishda ko'proq aynan yuqoridagi manbalar ma'lumotlariga tayanganlar. XIII – XV asrlar Janubiy Xorazm shaharlari va ularning xalqaro savdo munosabatlaridagi o'rni masalasi kam o'rganilgan hamda kelgusida chuqur tahlil asosida o'rganilishi lozim bo'lgan dolzarb muammolardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan manbalar va adabiyotlar:

1. Абдураззоқ Самарқандий. Матла'ус-садайи ва мажма'ул-баҳрайи. / Масъул муҳаррирлар: А. Қаямов, Муҳаммад Али. – Т.: “O'zbekiston”, 2008. Ж. II, Қ.1: 1405 – 1429 йил воқеалари. – 632 б.
2. Ал-Бакувӣ, 'Абд ар-Рашӣд. Китāб Талхис ал-ссāр ва 'аджā'иб ал-малик ал-каххār: ("сокращение [книги о] "Памятниках" и чудеса царя могучего") / издание текста, перевод, предисловие, примечания и приложение
3. М. Буниятова. – Москва: Наука, 1971. – 192 с.
3. Бартольд В.В. Дорожник от Бистами до Куня Ургенча. – Соч. Т.3. – М.: Наука, 1963. – С.260-268.
4. Бартольд В.В. Сведения об аральском море ижтимоий низовях Амударьи с древнейших времён до XVIII в. – Сочинения. Т.3. – М.: Наука, 1963. – 712 с.
5. Бартольд В.В. Хафиз-и Абру и его сочинения // Сочинения, Том VIII. Работы по источниковедению. М.: Наука. 1973. – С. 74-98.
6. Брун Ф. Перипл Каспийского моря по картам XIV столетия. // ЗНУ., Т.9. 1879, с.23-25 и. карти.
7. Вактурская Н.Н. Раскопки на городище Ургенч в 1952 г. //ТХЭ, т.2. – М.: Наука, 1958. – С. 476-494.
8. Егоров В.Л. География городов Золотой Орды. // Советская археология (СА), 1974, №1. – С.114-126.

9. Заходер Б.Н. Каспийский свод сведений о Восточной Европе. – Т. 2. – М., 1967. – 213 с.
10. Ибн Арабшоҳ. Ажойиб ал-мақдур фи тарихи Таймур (Темур тарихида тақдир ажойиботлари). –Т., «Меҳнат», 1992. – 326 б.
11. Иброҳимов Н. Ибн Баттута ва унинг Ўрта Осиёга сайёҳати. -Т., «Шарқ баёзи», 1993. – 104 б.
12. Извлечения из “Зафар-намэ” Низам-ад-дина Шами // Материалы по истории туркмен и Туркмении. Т.I. VII-XV вв. Арабские и персидские источники (далее МИТТ) // Под ред. С.Л. Волина, А.А. Ромаскевича и А.Ю. Якубовского. – С.514-523.
13. Извлечения из “Матла ас-са'дейн” Абд-ар-раззака Самарканди / МИТТ, т.I. – С.531-535.
14. Извлечения из “Нузхат ул-кулуб” Хамдаллаха Казвини // МИТТ, т.I. – С.506-511.
15. Кдырнязов М.-Ш. Материальная культура городов Хорезма в XIII-XIV веках. – Нукус: “Каракалпакстан”, 1989. – 176 с.
16. Книга Марко Поло / Пер.И.И.Минаева. – М.: Географгиз, 1955 – 376 с.
17. Мамбетуллаев М., Абдримов Р. Основные этапы развития города Хивы // Общественные науки в Узбекистане. 1997. № 7-8. – С.3-9.
18. Мамбетуллаев М.М. О торговых связях Хорезма в древности и средневековье.//Города и каравансарай на трассах Великого Шелкового пути. Тезисы докладов Международного семинара ЮНЕСКО. – Ургенч, 1991. - с.44-47.
19. Низомиддин Шомий. Зафарнома.Форс тилидан ўтирувчи Ю.Ҳакимжонов. Таржимани қайта ишлаб нашрга тайёрловчи ва масъул муҳаррир А.Ўринбоев. – Тошкент: Ўзбекистон, 1996. – 544 б.
20. Пачкалов А.В. Города Нижнего Поволжья в XV веке// Золотоордынская цивилизация. Вып.1. – Казань, 2008. – С. 58-70.
21. Пеголотти Ф.Б. Практический указатель торговцам. Под ред. А.Эванса. -Кембридж-Массачусетс. 1936, с.22 (на англ. языке). – 443 pp.
22. Путешествия в восточные страны Плано Карпини и Рубрука / Ред., вступ. ст. и прим. Н.П. Шастиной. М.: Государственное издательство географической литературы, 1957. - 287 с.
23. Рихард Хенниг. Неведомые земли. – М.: Изд-иностр.лит., 1962. – 516 с.

24. Тизенгаузен В.Г. Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды. Том 2. Москва; Ленинград: Академия наук СССР, 1941.– С.90-99, 152, 172-175, 385-391.
25. Хондемир. История монголов. От древнейших времен до Тамерлана / Пер. с перс. и авт. предисл., примеч. В. В. Григорьев. – СПб.: Типография Карла Крайя, 1834. – XII, 159 с.
26. Шарафиддин Али Яздий. Зафарнома // Сўз боши, табдил, изоҳлар ва кўрсаткичлар муаллифи ва нашрга тайёрловчилар: А. Аҳмад, Ҳ. Бобобеков. – Т.: Шарқ, 1997. – 384 б.
27. Чекалин Ф.Ф. Нижнее Поволжье на карте космографа XV в. Фра-Маура. //ТСУАК. т.П., вып.2. – Саратов, 1890, карта.
28. Шильтбергер Иоганн. Путешествие по Европе, Азии и Африки с 1394 по 1427 г. (перевод Ф.К.Бруна). – Баку: Елм, 1984.- С. 44.
29. Юсупов Ш. Амир Темура ва темурийлар даври Хоразм тарихи хориж ва совет тарихшунослигида // Хоразм тарихи замонавий тадқиқотларда. – Тошкент – Урганч: Navro'z, 2019. – Б. 318-321.

MUNDARIJA / TABLE OF CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

1.	QO‘QON XONLIGI TARIXIDA MOHLAROYIM (NODIRA)NING MADANIY VA ADABIY FAOLIYATI Sidiqjonova Hayriniso Ilhomjon qizi Abdullayev Ravshanjon	3
2.	EFFECTS OF PEER AND SELF-EVALUATION ON SPEAKING SKILL DEVELOPMENT N.B. Rasulova	7
3.	BOSHLANG ‘ICH TA’LIMDA O‘QISH SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISH JARAYONINING HOZIRGI HOLATI Eshpulatova Sevinch Shokir qizi	11
4.	CLASSROOM MANAGEMENT Kadirova Khurshida Bakhadirovna Reyimberganova Mehrixon Yunus qizi	17
5.	PIRLS XALQARO BAHOLASH DASTURINING MOHIYATI, MAZMUNI VA VAZIFALARI Eshpulatova Sevinch Shokir qizi	20
6.	PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE EMERGENCE OF STRESS, DEPRESSION, AND ROLE CONFUSION IN ADOLESCENTS Axmatova Guli Xurram qizi	24
7.	CLASSROOM INTERACTION, TYPES OF CLASSES, TYPES OF GROUPS Kadirova Khurshida Bakhadirovna Abdullayeva Sarvinoz Khamra qizi	29
8.	DEVELOPING STUDENTS' VOCABULARY LEARNING STRATEGIES Sodullayeva Gulmira Qo‘ziboy qizi Kadirova Khurshida Bakhadirovna	32
9.	OBSERVING LEARNING AND TEACHING IN THE SECOND LANGUAGE CLASSROOM Kadirova Khurshida Bakhadirovna Iskandarova Shahlo Oybek qizi	35
10.	KIMYO SANOATI TRANSFORMATSIYASI: TAHLIL VA USTUVORLIKLAR Qudratxo‘jayev Abduqaxxor Kudratxo‘ja o‘g‘li Tohirova Muhlisaxon Darvishali qizi	38
11.	KOMPLEKS SONLAR Karimova Xalima Samatovna	50
12.	KO‘PHADLAR Karimova Xalima Samatovna	58
13.	THE MASK OF VIRTUE: SOCIAL HYPOCRISY AND THE POOR IN CHARLES DICKENS' OLIVER TWIST Ergashaliyeva Gulasalxon Kenjaboy qizi	65
14.	MEHNAT MIGRATSIYASINING FARZAND TARBIYASIGA TA’SIRI Mamadaliyeva Muhliisa Olimjon	75
15.	TA’LIM TIZIMIDA SUN’IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI VA MUAMMOLARI Sultanbayev Elyorbek Doniyor o‘g‘li	82

16.	ВЛИЯНИЕ ПРОИЗВОДНЫХ 1.3.4-ТИАДИАЗОЛОВ НА РОСТ И РАЗВИТИЕ РАСТЕНИЙ ATRIPLEX PRATOVII SUKHOR. В ЛАБОРАТОРНЫХ УСЛОВИЯХ Юсупова Муаззам Бахадировна.	91
17.	DEEP LEARNING MODEL BASED ON ACOUSTIC ANALYSIS OF VOICE TONALITY AND SPEECH RATE FOR STUDENT EMOTIONAL STATE DETECTION IN CLASSROOM ENVIRONMENTS Mardiev Muslimbek G'ulom o'g'li Yakhshibaev Doniyor Sultonbaevich	95
18.	O'QUVCHILARDA PSIXOLOGIK BARQARORLIKNI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLARI Ro'zmetova Yulduz Norimon qizi Rajabbayeva Sohiba Ibadullayevna	112
19.	QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK VA DUNYO ADABIYOTI Dilorom Toshboyeva Kamol qizi	115
20.	XIV – XVI ASRLAR XORAZM VOHASI SHAHARLARI Ibragimova Gulzoda Farxadovna	121
21.	XIII – XV ASRLAR OXIRLARIDA XORAZM VOHASIDA IJTIMOY-IQTISODIY AHVOL Ibragimova Gulzoda Farxadovna	129
22.	XIV ASR 30-70-YILLARIDA KECHGAN SIYOSIY JARAYONLAR VA XORAZMDA QO'NG'IROT SO'FILARINING TAXTGA KELISHI Ibragimova Gulzoda Farxadovna	140
23.	O'ZBEKISTONDA RAHBAR AYOLLARNING DAVLAT VA JAMIYAT BOSHQARUVIDAGI ISHTIROKI Elboyeva Shaxnoza	147
24.	STRATEGIES FOR THE ASSESSMENT OF STUDENTS' SPEAKING COMPETENCE N.B. Rasulova	154
25.	TEMURIYLAR DAVRIDA XALQARO MUNOSABATLAR Usmonov Jahongir Xujakulovich	160
26.	ИНТЕГРАЦИЯ НЕЙРОСЕТЕВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕСС МОДЕЛИРОВАНИЯ УРОКА РУССКОГО ЯЗЫКА В УЗБЕКСКОЙ ШКОЛЕ Азимова Камила Мйдинжонова Набижонова Малика Бахтиёр кизи	164
27.	O'ZBEKISTONDA TA'LIM SALOHİYATINI YUKSALTIRISHDA XOTIN-QIZLARINING O'RNİ Elboyeva Shaxnoza Bo'riniyozovna	174
28.	MAKTABGACHA TA'LIMDA EKOLOGIK TARBIYA YETISHMASLIGINING SABAB VA OMILLARI G'ulomova Dilgira Dilmurod qizi	181
29.	OZIQ-OVQAT SANOATIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING ROLI Obidov Madaminbek Maxmudjon o'g'li Mamadjonova Bibixonim Ulug'bek qizi	187
30.	SOVET AGRAR SIYOSATI VA O'ZBEKISTON QISHLOQ XO'JALIGI TIZIMINING TRANSFORMATSIYASI (1920–1980-YILLAR) Poyonov Behruz Rashid o'g'li Do'smurodov Shodiyor Sobirovich	191

31.	QOG'UZ CHIQINDISINI QAYTA ISHLAB BIOETANOL ISHLAB CHIQARISH Normurotova Zuhra Chori qizi	196
32.	OLTINGURGUTNI QISHLOQ XO'JALIGIDA QO'LLANILISHI Normurotova Zuhra Chori qizi	201
33.	INNOVATSION TA'LIM JARAYONI TUSHUNCHASIVA UNGA TA'SIR ETUVCHI PEDAGOGIK OMILLAR Azimova Durdonaxon Dilmurodjon qizi	205
34.	KALTAMINOR MADANIYATINING ASOSIY XUSUSIYATLARI Qurbonova Sevara Sodiq qizi	209
35.	POLIMER CHIQINDILARDAN QAYTA SINTEPON TOLA OLIHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARI	217
36.	MILLIY XAVFSIZLIK STRATEGIYASI SHAKLLANISHINING O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI Normurodov Akmal Akbarovich	225
37.	ASRLAR OSHA QADRIYATLAR BILAN BIRGA SHAKLLANGAN RAQSLAR Ergasheva Mohichehra Saidali qizi	231
38.	O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM TIZIMI TARIXI(1945-2023 Y.Y) Ziyodullayeva Muyiba Amrillo qizi	237
39.	HARAKATDAGI SAN'AT: YULDUZ ISMATOVA IJODI Sevinch Quvvatova P.I.Tashkenbayev	244
40.	GLOBAL MAKONDA YOSHLAR MA'NAVIY QIYOFASI: ZAMONAVIY TRANSFORMATSIYALAR VA IJTIMOIIY-MADANIY OMILLAR Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna,	248
41.	POSTMODERN JAMIYATDA MA'NAVIY BO'SHLIQ MUAMMOSI Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna	253
42.	CHILVIR SOCHLI O'ZBEK QIZI: MUNOJOT YO'LCHIYEVANING MAQOM SAN'ATIGA QO'SHGAN HISSASI Jomoliddin Tog'aymurodov	258
43.	KUNGABOQAR (HELIANTUHUS ANNUS L.) NAVLARIDA URUG' UNUVCHANLIGINI LABORATORIYA SHAROITIDA ANIQLASH Omonov Orif Xo'shboqovich Jumaniyozova Mohira Hamidjon qizi	263
44.	YUNUS RAJABIYNING MUSIQIY GAVHARLARI Jomoliddin Tog'aymurodov	268
45.	LAZER NURLARINING TURLI MUHITLARDA QO'LLANILISH JARAYONLARI Egamberdiyev Abdulbosit Abdulboqi o'g'li	273
46.	MAKTAB TIZIMIDA ELEKTRON KUNDALIKNI JORIY ETILISHINING IJOBIY TARAFI Rizvonova Sabrina	280
47.	AGROBIZNES KORXONALARIDA INNOVATSION JARAYONLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH Xo'jamova Latofat Asadullayevna	286
48.	TIL SIYOSATINING TA'LIM SOHASIDA MUSTAHKAMLANISHI Qurbonova Marg'uba	291
49.	O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDA HUQUQIY ASOSLARI Qurbonova Marg'uba Boltayevna	295

50.	TOJIKISTON RAQS SAN'ATI FENOMENI ("LOLA" DAVLAT RAQS ANSAMBILI) Hojiyev Ramizxon	300
51.	TEACHING SHORT STORIES WITH THE HELP OF DRAMA FOR SCHOOL CHILDREN Mohammad Rashidi Pakri Mahliyo Rashidova	303
52.	"O'ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI" FANINI O'QITISHDA TARIXIY SIMULYATSIYA VA ROL O'YNASH METODI G'anijonova Dilafruz Noiljon qizi	308
53.	RUS QISHLOQLARINING TASHKIL TOPISH XRONOLOGIYASI VA GEOGRAFIYASI Mo'ydinov Muhammadali Mahammadjon	313
54.	MAKROIQTISODIY TAHLILNING MILLIY IQTISODIY MUNOSABATLAR RIVOJIGA TA'SIRI Bozorov Muhammad Obloqul o'g'li	318
55	ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ МАҲАЛЛИЙ КЕНГАШЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШ ВА РИВОЖЛАНИШ БОСҚИЧЛАРИ (1991-2026) Абдулла Рузикулов	322
56	NUMIZMATIK MANBALARNING MARKAZIY OSIYO DAVLATCHILIGI TARIXINI O'RGANISHDAGI AHAMIYATI Abdurashidova Sevinchxon Bahodirbek qizi	335
57	O'TKIR HOSHIMOV ASARLARIDA INSON RUHIYATI VA MILLIY QADRIYATLAR IFODASI Abdurahmonova Mavluda Ibragimovna	344
58	JANUBIY XITOIY DENGIZIDAGI HUDUDIY MUAMMOLARNING ZAMONAVIY HOLATI Kazakbayev Hikmatilla Ismatullayevich	247
59	MIKROBIAL O'G'ITLAR YORDAMIDA YERYONG'OQ HOSILDORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI Musurmonov Abror Alisherovich	354
60	ERKIN VOHIDOV SHE'RIYATINING O'ZIGA XOSLIGI Abdurahmonova Mavluda Ibragimovna	363
61	BOSHLANG'ICH SINIF DARSLARIDA INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIM TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING PSIXOLOGIK JIHATLARI Omonturdiyeva Umida Alimardanovna	365
62	MUSIQA PEDAGOGIKASIDA "UMUMIY FORTEPIANO" FANINING O'RNI VA KONSEPTUAL AHAMIYATI Toshpo'lotova Zarinabegim O'tkirbekovna	376
63	SAJDA AMALLARI VA ULARNING SIRLARI Solijonov Saydullo	379
64	"MUSIQIY FOLKLOR NAMUNALARINI NOTALASHTIRISHGA DOIR" ("BOYSUN ALLASI" MISOLIDA) Tursunova Nargiza Rustamovna	383
65	JADIDCHILIK HARAKATIDA KO'P TILLILIK G'OYASI: BEHBUDIY QARASHLARI MISOLIDA	387

	Mannobova Munisa O'ktamjon qizi Ikramova I.R.	
66	CHINESE DIRECT INVESTMENT IN UZBEKISTAN'S RENEWABLE POWER GENERATION SECTOR: EXPANSION AND TECHNOLOGY COMPOSITION Li CuiHong	392
67	ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ КЛАССИФИКАЦИИ ДОКУМЕНТОВ ПО ВИДАМ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ УСЛУГ И МЕЖВЕДОМСТВЕННОЙ ИНТЕГРАЦИОННОЙ ПЛАТФОРМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ Шахноза Рахимова	402
68	TEXNOLOGIYA TA'LIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING AHAMIYATI VA MAVJUD MUAMMOLAR Masharipova Xadicha Javlon qizi Bekimmatova Feruza Otanazar qizi	414
69	TA'LIMDA WIKI-TEXNOLOGIYALARNING QO'LLANILISHI IMKONIYATLARI VA NATIJALARI Ayupov Ravshan Hamdamovich Shakarov Alisher Rasulovich	422
70	УСМОНИЙ ОЛИМИ АХИЗОДА ИЖОДИДА ЎРТА ОСИЁ ФАҚИХЛАРИ ТАЪСИРИ ХУСУСИДА Зафар Нажмиддинов	433
71	ИҚРОФНОМАЛАРНИНГ ФИЛОЛОГИК ТАҲЛИЛИ Баходир Қобул	438
72	TURLI EKISH USULLARI VA KO'CHAT JOYLASHTIRISH ME'YORLARINING SHOLI NAVLARI HOSILDORLIGIGA TA'SIRI S.S.Tog'aeva, S.Sh. Xayrullaev G.Shukurlayeva, Z.Botirov	442
73	UD CHOLG'USI: TARIXIY VA MUSIQIY NUQTAI NAZAR Iskandarov Shukurullo Ne'matullo o'g'li	448
74	KIBERZO'RAVONLIKKA QARSHI KIBERXAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING MAFKURAVIY ASOSLARI VA UNING G'OYAVIY METODOLOGIK TAHLILI Usmonov Saidikromxo'ja Saidalievich	452
75	TARBIYACHILARNI IJODIY-PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASH TEXNOLOGIYASI Joniyeva Sitara Alisher qizi	458
76	LOVIYANING ASHADDIY ZARARKUNANDASI Raxmonqulova Lola Farxod qizi Umurzakov Elmurod	463
77	STUDY OF WOOL PRODUCTIVITY AND FIBRE QUALITY INDICATORS IN CROSSBRED OFFSPRING OF ANGORA GOATS AND LOCAL GOAT BREEDS Davronov Bakhtiyor Khasanovich Oltiboyeva Mohinur Elamonqizi Jummanazarova Marjona Kulsoat kizi	467

ESLATMA!

"SCIENCE SHINE" xalqaro ilmiy jurnaliga kiritilgan ma'lumotlar va dalillarni haqqoniy va keltirilgan iqtiboslarni to'g'riligi hamda aniqligi uchun shaxsan mualliflar javobgardirlar!

NOTE!

The authors are personally responsible for the truthfulness of the information and evidence included in the international scientific journal "SCIENCE SHINE" and the correctness and accuracy of the quotations!

International scientific journal
SCIENCE SHINE

Issue 16(82)
05. 06. 2026

©Jurnal hajmi: 477 bet.

©Farg'ona viloyati, O'zbekiston Respublikasi

©<http://science-shine.uz/>